

“ISHONCH VA HAYOT” OIV bilan yashayotgan shaxslar jamoat birlashmasi – RNNTning OIV infeksiyasini jinoyat deb topish masalasi bo‘yicha pozitsiyasi.

O'zbekiston Respublikasi qonunchiligida OIVni jinoyat deb hisoblash masalasiga oid pozitsiya.

2024 yil 10 oktyabr

Kirish

OIV bilan yashayotgan shaxslarning - RNNT “ISHONCH VA HAYOT” jamoat birlashmasi O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligida OIV infeksiyasini jinoyat deb hisoblash masalasi yuzasidan o‘z pozitsiyasini bildiradi. OIV infeksiyasining tabiati va uning jamiyatga ta'siri haqidagi global tushunchaning kuchayishi sharoitida OIV bilan yashaydigan shaxslar va ularning qonuniy javobgarligi to'g'risidagi mavjud jinoyat qonunchiligi qoidalarini qayta ko'rib chiqish zarur deb hisoblaymiz.

Muammolar

Bir qator boshqa mamlakatlarda bo‘lgani kabi O‘zbekistonda ham OIV infeksiyasini “xavf ostida solish” uchun jinoiy javobgarlik belgilangan. Jinoiylashtirishning bunday amaliyoti nafaqat inson huquqlarining xalqaro standartlariga zid keladi, balki OIV bilan yashayotgan odamlarni stigmatizatsiya qilishga yordam beradi, bu esa samarali oldini olish va davolashga to'sqinlik qiladi.

OIV tarqalishiga qarshi kurashishga qaratilgan qabul qilingan qonunlar amalda noxush oqibatlarga olib kelishi mumkin, masalan:

- OIV bilan yashayotgan odamlarga nisbatan kamsitishning kuchayishi.
- Infeksiyaning yashirin tarqalishiga olib keladigan tibbiy yordamga murojaat qilish istagini kamaytirish.
- Davlat muassasalari va sog'liqni saqlash tizimiga ishonch darajasining pasayishi.

Xalqaro tavsiyalar

BMT, UNAIDS va Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) kabi xalqaro tashkilotlar OIVni jinoyat deb hisoblashga faol qarshilik ko'rsatmoqda. Ularning tavsiyalariga ko'ra, OIV infeksiyasi uchun jinoiy javobgarlik faqat OIV infeksiyasini qasddan yuqtirganlik holatlari, shaxs bila turib va qasddan boshqasiga yuqtirgan holatlar bilan cheklanishi kerak.

UNAIDS: OIV bilan yashovchi odamlarni jinoiy javobgarlikka tortish tamoyillari va tavsiyalari

BMTning (UNAIDS) 2013 yildagi "Ending overly broad HIV criminalisation: critical scientific, medical and legal considerations" OIV/OITS dasturi hisobotida OIV jinoyati faqat boshqa shaxsni yuqtirish niyati bo'lgan virusni qasddan yuqtirish holatlarida qo'llanilishi kerakligini ta'kidlaydi. Kasallanish holati kuzatilmagan "kasallanish xavfiga solish" holatlari jinoiy hisoblanmasligi kerak, chunki ular samarasiz va inson huquqlarini buzishi mumkin.

(Manba: [UNAIDS Guidance Note](#))

Jinoyat huquqi kontekstida OIV infeksiyasi haqidagi fan bo'yicha ekspert konsensus bayonoti

2018 yilda Jinoyat qonunchiligi kontekstida OIV infeksiyasi haqidagi dalillar bo'yicha ekspert konsensus bayonoti e'lon qilindi. Ushbu hujjat OIV bilan yashayotgan shaxslarni jinoiy javobgarlikka tortish qasddan yuqtirish holatlari bilan cheklanishi kerakligi ta'kidlanadi, chunki hozirgi ilmiy dalillar tegishli davolash va profilaktika choralariga rioya qilish, shu jumladan antiretrovirus terapiya (ART) dan foydalanish bilan OIVning yuqish xavfi past ekanligini ko'rsatadi. Mutaxassislarning ta'kidlashicha, ART qabul quladigan va aniqlanmaydigan virus darajasiga erishgan odamlar OIV virusini yuqtirishi xavfi yo'q.

(Manba: [Expert Consensus Statement](#))

JSST tavsiyalarini birlashtirish

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) jinoiy jazolarni faqat OIV infeksiyasini qasddan yuborish harakatlariga nisbatan qo'llanilishini tavsiya qiladi. JSST 2016 yilda OIVni kriminallashtirish qonunlari salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkinligini, jumladan, tibbiyot tizimiga ishonchning pasayishi va davolanish imkoniyati cheklanganligini aytdi. JSST OIV bilan yashayotgan odamlarga nisbatan stigma va kamsitish samarali oldini olish va davolash uchun to'siqlar yaratishini ta'kidlaydi.

(Manba: [WHO HIV Criminalization](#))

BMT: Inson huquqlari bo'yicha xalqaro majburiyatlar

Birlashgan Millatlar Tashkiloti OIVni jinoyat deb hisoblash sog'liq, inson xavfsizligi va kamsitishdan ozodlik huquqlarini buzmasligi kerakligini bir necha bor ta'kidlagan. 2010 yilda Birlashgan Millatlar Tashkilotining Inson Huquqlari Kengashi barcha a'zo davlatlarga tibbiy xizmat ko'rsatishga to'sinlik qiluvchi hamda stigma va diskriminatsiyani kuchaytiruvchi qonunlarni qabul qilishdan qochishni tavsiya qildi.

(Manba: [UN Human Rights Council Resolution 2010](#))

“ISHONCH VA HAYOT” RNNT jamoat birlashmasi pozitsiyasi

Biz qat'iy tavsiya qilamiz:

1. **OIV infeksiyasini "yuqtirish xavfini tug'dirganlik" uchun jinoiy javobgarlikni bekor qilish.** Ushbu me'yor inson huquqlariga va jinsiy yo'l bilan yuqadigan infeksiyalarga qarshi kurashga zamonaviy yondashuvlarga mos kelmaydi.
2. **Jinoiy javobgarlikni faqat OIV infeksiyasini qasddan yuqtirish holatlari bilan cheklash,** agar shaxs o'zining OIV pozitiv holati to'g'risida bilganligi, virusni yuqtirish uchun bevosita niyat bilan harakat qilganligi va kasallanish haqiqatda sodir bo'lganligi to'g'risida dalillar mavjud bo'lganda.
3. Armaniston kabi 2022 yilda qonunchilik bazasini qayta ko'rib chiqqan va faqat OIV infeksiyasining haqiqiy yuqishi uchun javobgarlikni saqlab qolgan, sog'liqni saqlash xizmatlaridan foydalanish yaxshilanishiga va kamsitishning kamayishiga olib kelgan **boshqa mamlakatlar tajribasidan foydalaning.**
4. OIV bilan kasallangan shaxslarni sog'liqni saqlash, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va oldini olish dasturlarini takomillashtirish, kamsitish va stigmaga qarshi kurashish bo'yicha **huquqiy va ijtimoiy islohotlarni ilgari surish.**
5. **Jinoyat kodeksining moddalariga “yuqtirish” atamasini "infeksiyalanish"ga almashtirilsin** haqida "mulohaza yuritish" salbiy ma'nolardan qochishga yordam beradi va qonunchilikni insonparvarlashtirish yo'lidagi muhim qadam bo'ladi.

Xulosa

“ISHONCH VA HAYOT” RNNT jamoat birlashmasi jinoyatchilikni bartaraf etish, ularning huquqlarini himoya qilish va tibbiy yordamdan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilash maqsadida OIV infeksiyasi bilan yashayotgan shaxslarga nisbatan amaldagi me'yoriy hujjatlarni qayta ko'rib chiqish tarafdori. OIVni kriminallashtirish infeksiyaning tarqalishi muammosini hal qilmaydi, faqat ijtimoiy bosimni oshiradi va OIV epidemiyasiga qarshi samarali kurashga to'sqinlik qiladi.

Biz O'zbekiston Respublikasining qonun chiqaruvchi va davlat organlarini xalqaro tavsiyalarni inobatga olishga va OIV infeksiyasi bilan bog'liq qonun hujjatlarini uni insonparvarlashtirish va inson huquqlarini himoya qilish bo'yicha qayta ko'rib chiqishga chaqiramiz.

OIV bilan yashaydigan odamlarning jamoat birlashmasi
PHHO "ISHONCH VA HAYOT"
E-mail Info@plwh.uz